

УДК 336.221.4

С.С. Гринкевич
Львівська комерційна академія

ФІСКАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

© Гринкевич С.С., 2002

Аналізуються основні принципи фінансово-економічної політики України на сучасному етапі.

Main principles of fiscal-monetary policy of Ukraine on the contemporary Stage are analyzed.

Чинним податковим законодавством визначено такі принципи фінансово-економічної політики в Україні на сучасному етапі:

1. Стимулювання підприємницької, виробничої діяльності, інвестиційної активності, сприяння впровадженню у виробництво досягнень науки і техніки. Даний принцип реалізується шляхом введення пільг щодо оподаткування прибутку, який спрямовується на розвиток виробництва.

2. **Обов'язковість.** Полягає у впровадженні норм щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період, та встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства.

3. **Рівнозначність і пропорційність.** Це справляння податків з юридичних осіб у певній частці від отриманого прибутку і забезпечення сплати рівних податків і зборів (обов'язкових платежів) на рівні прибутки і пропорційно більших податків і зборів (обов'язкових платежів) на більші доходи.

4. **Рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації.** Передбачає забезпечення однакового підходу до суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні обов'язків щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

5. **Соціальна справедливість** – забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічного обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян і застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі і надвисокі доходи.

6. **Стабільність.** Означає незмінність податків і зборів (обов'язкових платежів), їх ставок, податкових пільг протягом бюджетного року.

7. **Економічна обґрунтованість.** Передбачає встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами.

8. **Рівномірність сплати.** Полягає у встановленні термінів оплати податків і зборів (обов'язкових платежів), виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат.

9. Компетенція. Це встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами народних депутатів.

10. Єдиний підхід – забезпечення єдиного підходу щодо розробки податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку і збору (обов'язкового платежу), об'єкта оподаткування, джерела сплати податку із збору (обов'язкового платежу), строку і порядку сплати податку, підстав для надання податкових пільг.

11. Доступність – забезпечення дохідливості норм податкового законодавства для платників податків і зборів (обов'язкових платежів). Погоджуючись у загальних рисах із законодавчо встановленими принципами податкової політики, виразимо свої міркування щодо їх практичного впровадження в умовах квазіринкового середовища. На наш погляд, вказані принципи є недостатньо науково обгрунтованими і мають тавтологічне трактування. У нормах Закону відсутня інформація про виключення подвійного оподаткування, гнучкість податкової системи, її бюджетну орієнтацію, і найголовніше - економічну ефективність податків; стимулююча роль податків зводиться лише до надання пільг з податку на прибуток, що спрямовується на розвиток виробництва, хоча діапазон її дії є значно ширшим; принципи рівнозначності й пропорційності на практиці не реалізуються, а отже, порушується єдиний підхід щодо здійснення фіскально-економічної політики. Виходячи із указаних зауважень, а також враховуючи існуючий досвід функціонування фіскально-економічних систем в перехідних умовах, сформулюємо найважливіші, на наш погляд, принципи оподаткування:

1. Стабільність податкового законодавства. Це означає, по-перше, що основні види податків і механізм їх утримання протягом певного періоду часу повинні бути незмінними, оскільки частий перегляд податків дестабілізує фінансово-господарську діяльність платників; по-друге, держава також потерпає від нестабільності законодавства про податки, що істотно ускладнює бюджетний процес; по-третє, стабільність фіскально-економічної політики забезпечує високий рівень податкової роботи, оскільки податкова служба теж повинна мати певний час на освоєння механізму справляння того чи іншого податку.

2. Обов'язковість. Впливає із самої суті податків і означає, що вони в примусовому порядку повинні надходити до бюджету відповідного рівня, а за порушення терміну сплати, розміру платежу, ухилення від оподаткування передбачається адміністративна і фінансова відповідальність платника.

3. Соціальна справедливість. Держава встановлює такий режим оподаткування, який враховує фактори діяльності юридичних і фізичних осіб – доходи і споживання, майно і приріст грошового капіталу, ресурсну забезпеченість, віддачу вкладених коштів тощо. Основою реалізації цього принципу є встановлені орієнтири соціальної політики. Структура фіскально-економічної системи має бути оптимальною в тому плані, щоб максимально відповідати інтересам усіх верств населення.

4. Економічна ефективність податкової системи. Цей принцип має два аспекти. Перший пов'язаний із дією фіскальної функції податків і полягає в ефективності їх справляння, яка передбачає забезпечення повноти і своєчасності сплати податків, максимальне виключення можливості ухилення від податків, мінімізація витрат, пов'язаних з обліком платників та адмініструванням податків порівняно з надходженнями від цих податків. Немає сенсу встановлювати такі податки, які надто складно мобілізувати до бюджету або такі, стягнення яких потребує значних витрат.

Другий аспект відображає регулюючу функцію податків і характеризує використання носіїв фіскальних відносин як фінансових інструментів. За допомогою регулюючої дії податків створюються передумови для формування економічної і правової зацікавленості у здійсненні підприємницької діяльності. Завдання держави – контроль за дотриманням платіжної дисципліни та створення найбільш зручного механізму оподаткування для платників.

5. Рівнонапруженість. Тісно пов'язаний з принципом соціальної справедливості і полягає в тому, що зобов'язання перед бюджетом встановлюються для всіх платників згідно з іншими можливостями і результатами діяльності. Досягти рівнонапруженості можливо різними способами: в одних випадках – шляхом встановлення єдиних пропорційних ставок, в інших – за допомогою їх диференціації. Головне – забезпечення рівноцінних початкових умов для всіх платників податків. Винятки з цього правила допускаються тільки з огляду на певні орієнтири соціально-економічної політики, які є надзвичайно пріоритетними для суспільства.

6. Гнучкість. Цей принцип є діалектично протилежним принципу стабільності, оскільки його суть полягає в своєчасному реагуванні на зміни в економічному та соціальному житті держави і приведення у відповідність до них фіскально-економічної системи. Реалізується принцип гнучкості або шляхом поступових еволюційних змін, або через податкову реформу. Менш болючим для членів суспільства є перший метод, хоча в окремих нагальних випадках ефективнішим є другий.

7. Виключення подвійного оподаткування. Особливо актуальний для вітчизняної фіскальної системи, де на один і той самий об'єкт багаторазово нараховуються різноманітні платежі і збори. Зокрема, на фонд оплати праці (фактичні витрати на сплату праці) нараховується близько десяти видів податків. Тому головне призначення даного принципу – чітке, економічно ув'язане визначення об'єктів оподаткування і джерел сплати податків з метою запобігання випадкам подвійного оподаткування.

8. Бюджетна орієнтація податків. Податки є найголовнішим джерелом формування доходів бюджету, що використовується на здійснення загальнодержавних видатків. З огляду на це введення нових податків, підвищення ставок, розширення бази оподаткування тощо, які проводяться з метою ліквідації бюджетного дефіциту чи на фінансування інших загальнодержавних потреб, є недопустимим.

На наш погляд, закріплення окреслених принципів у Податковому Кодексі сприятиме у перспективі раціоналізації податкової структури, підвищенню фіскально-економічної ефективності системи оподаткування, зростанню кола соціальних послуг населенню.

1. Про внесення змін до Закону України “Про систему оподаткування”: Закон України від 18.02.1997 р. // *Галицькі контракти*. – 1997. – № 13. 2 *Податкова система України: Підручник* / В.М. Федоров, В.М. Опарін, Г.О. П'ятачення та ін. – К.: Либідь, 1994. – 464 с. 3. Огонь Ц.Г. *Податкова політична і доходи бюджетів України* // *Фінанси України*. – 1997. – № 5. – С. 74 – 85.